

**PESA INTERNATIONAL JOURNAL
OF
SOCIAL STUDIES**

*PESA ULUSLARARASI
SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ*

October 2017, Vol:3, Issue:3
e-ISSN: 2149-8385

Ekim 2017, Cilt:3, Sayı 3
p-ISSN: 2528-9950

journal homepage: www.sosyalarastirmalar.org

Kitap Tanıtımı: Dervişler ve Sûfi Çevreler-Klasik Çağ Osmanlı Toplumunda Tasavvüfî Şahsiyetler, Haşim Şahin; İstanbul: Kitap Yayınevi, 2017.

Seyhan DOBRA

Yüksek Lisans Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilimdalı, seyhandbra@hotmail.com

MAKALE BİLGİSİ	ARTICLE INFO
<p><i>Makale Geçmişi:</i></p> <p>Geliş 11 Ağustos 2017 Kabul 05 Eylül 2017</p>	<p><i>Article History:</i></p> <p>Received 11 August 2017 Accepted 05 September 2017</p>
© 2017 PESA Tüm hakları saklıdır	© 2017 PESA All rights reserved

*Tasavvuf küllü yakmaktır vücûdun nâr-ı "lâ" ile
Tasavvuf nûr-i "illa" ile insan olmağa derler
Şeyh İbrahim Efendi*

Tasavvuf; rûhi ve vicdâni bir duyuşun mahsulü, hissiyat ve fikriyatta, hâl ve davranışlarda, ibâdette, ahlâkta ve muâmelâtta Allah c.c. benzeyebilme cehdi, Allah Rasûlü'nün kalbî hayatından ve gönül dokusundan pâyeler olarak Peygamber Efendimiz gibi, rahmet üslûbuyla ve itidâl üzere yaşayabilme, mânevî terbiye ile îman'dan ihsân'a uzanan bir gönül yolculuğudur. Bu istikâmet ile kulluk hayatımızda şerîati kemâle erdirebilmenin somut hâli olarak tasavvuf'un evveliyâtı, kadim medeniyetlere dayanmaktadır. İslâmi geleneğin mihenk taşlarından biri olarak kabul edilen tasavvuf, diğer toplumda görüldüğü üzere Selçuklu ve Osmanlı toplumunda da derin ilmi izler bırakmıştır. Zaman içerisinde tasavvufî zeminde oluşan manevi algıları olgunlaştırmak adına tarikatlar teşekkül etmiştir. İnsanoğlunun vücut mülkünde ruhu hâkim kılan, onu hakikât bilgisine ulaştıran, sûfilere mahsus müstakil anlamlar silsilesi olarak tarikatlar; yolcuyla varması gereken yola, müridi mürşidine, parçayı bütüne kavuşturan tevhit düzeni olarak tanımlanmaktadır. Dâimâ hamd ile şükreden güzel bir kul olabilme mahâreti olan tasavvuf ve akabinde tarikatlar seyrinde, derviş ve sûfiler önemli bir misyon üstlenmişlerdir. Bir tarikata girmiş, çile çekmeyi benimsemiş, nefsinden fani, hâk ile bâki; zâhirde halk ile batında hâk ile olan dervişler ve sûfiler yaşadıkları coğrafyaları fikirleriyle etkilemişlerdir. Bahsi geçen konuyla ilintili olarak bugüne değin çeşitli araştırma ve çalışmalar yapılmıştır. Bunlardan biri de Sakarya Üniversitesi Öğretim üyesi Doç. Dr. Haşim Şahin'in Şubat 2017'de yayınlanan *Dervişler ve Sûfi Çevreler* adlı kitabıdır. Çalışma, müellifin akademik kariyerine başladığı günden bugüne çeşitli dergilerde yer alan makaleleri, ansiklopedi maddeleri ve kolektif kitaplar içinde bölüm olarak yayınlanmış yirmi bir yazıdan müteşekkildir. İki ayırmadan oluşan eserin birinci bölüm başlığı Menâkıbnâmeler ve Vilâyetnâmeler, ikinci bölüm başlığı ise; kitap ile aynı adı taşıyan Dervişler ve Sûfi Çevrelerdir. Bölümlerin ayrıntılı muhtevasına inildiğinde: 'Tarih kaynağı olarak Evliyâ Menâkıbnâmeleri' başlığı ile girizgâh

yapılan ilk bölümde başlıklar halinde Menâkıb kelimesinin literatürdeki çeşitli tanımları, Menâkıbnâme yazıcılığının ortaya çıkışı, Türklerde Menâkıbnâme yazma geleneği, Selçuklu hâkimiyet sahasında Menâkıbnâme yazıcılığı, Osmanlı Döneminde Menâkıbnâme yazıcılığı, Bektâşi Menâkıbnâmeleri: Vilâyetnâmeler, belirli bir şahıstan bahseden Menâkıbnâmeler, tarikatlardan bahseden Menâkıbnâmeler, Menâkıbnâmelerin tarihi kaynak olarak değeri, bilinen ilk Osmanlı Menâkıbnâmesinin müellifi olan Yahşi Fakih'in hayat-ı silsilesi ve eserleri ve Eskişehir yöresindeki ilmi faaliyetleri ile bilinen Sultan Şücaeddin'in tarih kaynağı olarak Vilâyetnâmesinden hareketle tarihi şahsiyeti, etki alanı ve nihâyet Şücaeddin Velinin türbesine dâir bilgilere yer verilmiştir.

*Derviş olan âşık gerek yolunda hem sâdik gerek,
Bağrı anın yanık gerek can gözleri açık gerek.
Niyâzi-i Mısri*

İkinci bölümde ise; XI. yüzyılda Tâcü'l ârifin Seyyid ebu'l Vefâ el-Bağdâdi tarafından kurulan, etkilerine ağırlıklı Selçuklu ve Osmanlı erken döneminde rastlanılan Vefâi Tarikatı, mahiyeti ekseninde ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Bu çerçevede tarikatın Selçuklu ve Osmanlı Anadolu'sundaki seyr-ü seferine de zihnen tanıklık edebilmek mümkündür. Eser dâhilinde, zuhûr ettiği dönemden günümüze kadar Irak, Suriye ve Anadolu'da bilhassa kırsal kesimde geniş bir etkiye sahip olduğunu idrak edebildiğimiz Vefâi Tarikatının inanç, doktrin ve etkilerine yer verilmiştir. Yine XV. yüzyılda Gelibolu'da dini hayat ve sûfi kesimin kıymetli üyeleri olarak Yazıcızâde ailesinin geleneksel İslâm ve tasavvuf algısının şekillenmesindeki önemlerine vurgu yapılmıştır. Kitabın ilerleyen sayfalarında ise birçoğu Osmanlı klâsik döneminde yaşamış gönül ehli sûfilerin biyografik tarzda hikâyeleri ele alınmıştır. Bu zat-ı muhteremler mutasavvıf düşünce evrenleri ile sözlü yahut yazılı bir literatür oluşturarak geniş halk kitlelerini dergahlarının ilahi deryasında ağırlamışlardır. Bu hak ile halk arasındaki ruhânî muhabbetin köprüsü olan bu şahsiyetler:

XV. yüzyılda Balkanlarda yaşamış, ekseriyetle alevi kültüründe kızıl deli adıyla tanınmış Vefâi-Kalenderi dervişi Seyyid Ali Sultan,

Türk tasavvuf tarihinde Safevi- Erdebili geleneğinin Anadolu'ya taşınmasında büyük pay sahibi olan Etmekçi/koca Somuncu Baba lâkabıyla bilinen yaşadığı dönemin büyük meşayihî Şeyh Hamidüddin Aksarayı,

Halk içinde hak ile olmayı şiar edinen, Osmanlı Devletinin erken döneminden klasik döneme uzanan zaman diliminde cezbeci sûfi geleneğinin temsilcisi, Hacı Bayram Velinin halifesi ve Bayrami- Melâmiliğinin önde gelen kişisi Göynük ereni Bıçakçı Ömer Dede,

Balkanlarda XV. yüzyıl Kalenderilik tarihinde kimliği ve kerâmetleri ile adından söz ettiren, devrin şairlerince ululardan ulu yedi iklim dört köşeye arşa kürse tolu olarak betimlenen Otman Baba,

Yaşamına dair yeterli mâlumatın bulunmadığı lâkin Evliya Çelebinin, Ahmed Yesevi'nin Hacı Bektaş Veli ile Diyar-ı Ruma gönderdiği dervişlerinden biri olarak takdim ettiği bilinen Orhan gazi devrinden Fatih devrine kadar yaşadığı anlaşılan Piri baba,

Vefâilik ve Zeynilik arasında kalmış bir Osmanlı mutasavvıfı, Sünnilik vurgusunu ön planda tutan Zeynilik Tarikatının, Osmanlı toplumunda ve iktidar nezdinde önemli bir konuma sahip olduğu bir dönemde yaşamış olan Allah dostu Seyyid Velâyet,

15. yy da Osmancık'ta yaşadığı bilinen soyu Hz. Ali evlatlarından sekizinci İmam Ali er- Rızaya dayanan, Kalenderî Şeyhi Koyun Baba,

Orta Asya merkezli faaliyet gösteren Nakşibendi Tarikatının klâsik dönem Osmanlı İstanbul'unda faaliyet gösteren, yaşadığı dönem boyunca devlet ricâli ve halkın teveccühüne mazhar olan, Eyüp'te tekkesi bulunan Baba Haydar es- Semerkandî,

